

בס"ד

מזבח הקטורת - מקומו במשכן ומקומו בפרשה לפרשת תצוה

1. מבנה פרשות תרומה - תצוה

הקדמה	חומרי המשכן (כ"ה; א-ז) ומטרתו: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כ"ה; ח).
קודש הקודשים	הארון המכיל את הלוחות (כ"ה; י-טז) והכפורת והכרובים - מכסה הארון (כ"ה; יז-כב).
הקודש המשכן	השולחן (כ"ה; כג-ל) והמנורה (כ"ה; לא-מ). היריעות, הקרשים והפרוכת (כ"ו; א-לז).
החצר	מזבח העולה (כ"ז; א-ח), קלעי החצר ועמודי החצר (כ"ז; ט-יט).
הציווי להדליק את המנורה	ציווי לקחת שמן זית מבני ישראל ולהדליק את המנורה מדי ערב [ניתן היה לצפות שציווי זה יבוא יחד עם פרשת המנורה; בסוף השיעור נציע הסבר למיקומה המפתיע של פרשה זו].
בגדי כהונה	שמונת בגדי הכהן הגדול (כ"ח; א-מג).
ימי המילואים	מדי יום: פר לחטאת, איל לעולה ואיל למילואים (אבטיפוס של שלמים); את הדם מזים על המזבח ועל הכהנים (כ"ט; א-לז).
קרבן התמיד	כבש מדי יום וכבש מדי ערב (כ"ט; לח-מג) [ניתן לומר שפרשה זו היא סעיף של פרשת המילואים ומייצגת את סיום מלאכת המשכן].
פסוקי סיום	"וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי. ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-להים. וידעו כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' א-להיהם" (כ"ט; מד-מו). נראה שפסוקים אלה מסיימים את היחידה.
מזבח הקטורת	ל; א-י - עצם מיקומה של פרשייה זו אחרי פסוקי הסיום תמוה מאוד.

2. שמות ל' ו'

ונתת אתו לפני הפרכת אשר על ארן העדת לפני הכפרת

3. אבן עזרא

ויש לשאול למה הזכיר ה' הארון בתחילה... החל מהנכבד, ואחר כן השולחן והמנורה, ואחר כן (כ"ו, א) 'ואת המשכן תעשה...'.
... ויש לתמוה: למה לא הזכיר מזבח הקטורת?

4. הרמב"ן ל', א'

הנה מזבח הקטורת מן הכלים הפנימיים, והיה ראוי שיזכירונו עם השולחן והמנורה שהוא מונח עמהם... אבל הטעם להזכירו כאן, אחר המשכן וכל כליו והקרבות...

5. שמות ל"א

ו וְאֵינִי הִנֵּה נִתְּתִי אֹתוֹ, אֶת אֶהְלִיאֵב בֶּן-אֲחִיסָמֶן לְמִטֵּה-דָן, וְיָלַב בֶּן-חֲכִים-לֵב, נִתְּתִי חֲכָמָה; וְעָשׂוּ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ. ז אֶת אֶהֱל

מועד, וְאֶת-הָאָרֶן לְעֵדוֹת, וְאֶת-הַכְּפֹרֶת, אֲשֶׁר עָלָיו; וְאֶת, כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל. ח וְאֶת-הַשְּׁלֶחָן, וְאֶת-כְּלָיו, וְאֶת-הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה, וְאֶת-כָּל-כְּלָיָהּ; וְאֶת, מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת. ט וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה, וְאֶת-כָּל-כְּלָיו; וְאֶת-הַכִּיּוֹר, וְאֶת-כְּנֹו.

6. שמות כ"ט מ"ג-מ"ו

ונעדתני שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי, וקדשתי את אהל מועד... ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-להים וידעו כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם, אני ה' א-להיהם.

7. השוואה בין פתיחת לסיום הציווי על המשכן

פתיחת הציווי (-) כולל (פרשת הארון)	סיום הציווי
(כ"ה, ח) ועשו לי מקדש	(כ"ט, מג) ונקדש בכבדי (מד) וקדשתי את אהל מועד
ושכנתי בתוכם	(מה) ושכנתי בתוך בני ישראל (מו) ... לשכני בתוכם
(שם כב) ונועדתי לך שם	(מג) ונועדתי שמה לבני ישראל

אהרן, קטרת סמים; בבקר בבקר, בהיטיבו את-הנרת--
 לקטירנה. ח ובהעלת אהרן את-הנרת בין הערבים, לקטירנה--
 קטרת תמיד לפני יהוה, לדתיכם. ט לא-תעלו עליו קטרת זרה,
 ועלה ומנחה; ונסך, לא תסכו עליו. י וכפר אהרן על-קרנתיו,
 אחת בשנה: מדם חטאת

הכפרים, אחת בשנה וכפר עליו לדתיכם--קדש-קדשים הוא,
 ליהוה. {פ}

9. השוואה בין עבודת עולת התמיד לעבודת הקטורת

עולת התמיד	הקטרת הקטורת
(כ"ט, לט) את הכבש האחד תעשה בבקר	(ל', ז) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת
ואת הכבש השני תעשה בין הערבים	(ח) ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה
(מב) עלת תמיד לדתיכם... לפני ה'	קטרת תמיד לפני ה' לדתיכם

וזכות הרבים התלוי בו יאיר עיני להבין סתרי רמזי התורה.
 והקב"ה בחמלתו האיר עיניי ונתן לי מתנת חיים וחנני בזה, דמה
 שכוונת תורתנו הקדושה לרמוז לנו דין אחד: שמזבח הקטורת
 אינו כמזבח העולה, שאם אין מזבח אין מקריבין קרבן... אך
 מזבח הקטורת איתא בגמרא (זבחים דף נט) מזבח הקטורת
 שנעקר מקטירין קטורת במקומו, דאינו מעכב המזבח. ופסקה
 הרמב"ם בפרק ג מהלכות תמידין ומוספין (ה"ב)... ואם כן מה
 נעמו סדרי תורתנו הקדושה, דלהכי לא נכתב במקומו, להודיענו
 שאינו מעכב ומקטירין במקומו, ולהכי לא נכתב עם כל הכלים.
 ובדרך הלצה (- מליצה) אמירה נעימה אמינא (- אומר), דהיינו מה
 שנאמר בגמרא 'מזבח (הקטורת) שנעקר מקטירין קטורת
 במקומו' דהיינו רמז שנעקר ממקומו שהיה ראוי לכתב למעלה,
 בפרשת תרומה, ונעקר ממקומו להודיע שאינו מעכב, ואף על פי
 שנאמר 'עליו' (- ל', ז 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים...'). וזו
 היא אסמכתא נאה וחסודה דבגמרא לא אשכחנא מנה נפקי להו
 האי דינא (- שבגמרא לא מצאנו מניין יצא להם דין זה), ואנן
 בסייעתא דשמיא אשכחנא מרגניתא טבא (- מצאנו מרגלית
 טובה), וזכינא בה מקודשי שמים, והרציתי הדברים לפני ידד
 נפשי חתני הנזכר... בכנופייא של התלמידי חכמים והנאהו.

19. הספורנו

לא הוזכר זה המזבח עם שאר הכלים בפרשת תרומה (1) כי לא
 הייתה הכוונה בו להשכיף האל-יתברך בתוכנו, כמו שהיה העניין
 בשאר הכלים כאמרו (כ"ה, ח-ט) 'ושכנתי בתוכם. ככל אשר אני
 מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו'. (2) גם לא
 היה עניינו להוריד מראה כבודו בבית, כעניין מעשה הקרבנות,
 כאמרו (כ"ט, מג): 'ונעדתי שמה לבני ישראל', וכן העיד משה רבנו
 באמרו (ויקרא ט', ו): 'אשר צוה ה' תעשו, וירא אליכם כבוד ה'.
 אבל היה עניין זה המזבח לכבד את האל-יתברך אחרי בואו לקבל
 ברצון עבודת עמו בקרבנות הבוקר והערב, ולשחר פניו במנחת
 קטורת, על דרך (דהי"א ט"ז, כט) 'הבו לה' כבוד שמו שאו מנחה
 ובאו לפניו'.

20. ראב"ע בפרשת תרומה (כ"ה, כב)

ויש לתמוה: למה לא הזכיר מזבח הקטורת? והתשובה בדרך
 משל, כי הכבוד לא ימוש, על כן הארון דמות כיסא, והנה מנורה
 ושולחן ערוך.

21. ספורנו שם לפסוקים כג-כה

אחר מעשה הארון, שהיה כדמות כיסא לשכינה, כאמרו (בפסוק
 כב) 'ונועדתי לך שם', ציווה על שולחן ומנורה, כמנהגם לפני
 השרים, כעניין השונמית באמרה (מל"ב ד', י) 'ונשים לו שם
 מטה ושולחן וכסא ומנורה'.

22. ראב"ע על פסוק ב'

המזבח גבוה על שולחן חצי אמה (- גובה השולחן כ"ה, כג 'ואמה

8. שמות פרק ל'

א ועשית מזבח, מקטר קטרת; עצי שטים, תעשה אתו. ב אמה
 ארכו ואמה רחבו, רבוע יהיה, ואמתיים, קמתו; ממנו, קרנתיו. ג
 וצפית אתו זרב טהור, את-גגו ואת-קירתי סביב--ואת-קרנתיו;
 ועשית לו זר זרב, סביב. ד ושתי טבעת זרב תעשה-לו מתחת
 לזרו, על שתי צלעותיו--תעשה, על-שני צדיו; והיה לבתים לבדים,
 לשאת אתו בהמה. ה ועשית את-הבדים, עצי שטים; וצפית אתם,
 זרב. ו ונתתה אתו לפני הפרכת, אשר על-ארץ העדת--לפני
 הכפרת, אשר על-העדת, אשר אנעד לך, שמה. ז והקטיר עליו

10. שמות ל' י"א-י"ב

יודבר ה' אל משה לאמר: כי תשא את ראש בני ישראל...

11. שמות ל' י"ז-י"ח

יודבר ה' אל משה לאמר: ועשית כיוור נחשת...

12. שמות ל' כ"ב-כ"ג

יודבר ה' אל משה לאמר: ואתה קח לך בשמים...

13. שמות ל' ל"ד

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים...

14. שמות ל"א א'-ב'

יודבר ה' אל משה לאמר: ראה קראתי בשם בצלאל...

15. שמות ל"א י"ב-י"ג

ויאמר ה' אל משה לאמר: ואתה דבר אל בני ישראל...

16. מסכת זבחים דף נט ע"א

אמר רב גידל אמר רב: מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו.

17. ה"משך חוכמה"

דע דאף על גב דבגמרא לא נזכר מהיכן למד שמזבח שנעקר
 מקטירין במקומו נראה דיליף (- שלמד) דבשמן המאור כתיב
 בפרשת אמור (ויקרא כ"ד, א-ד) 'ויקחו אליך שמן זית... להעלת
 נר תמיד... על המנרה הטהרה יערך את הנרת...', וכאן בפרשת
 תשא כתיב גבי קטורת (שמות ל', לו) 'ושחוקת ממנה הדק ונתת
 ממנה לפני העדת באהל מועד' ולא זכר את המזבח לומר: 'על
 המזבח יקטירנה', לכן מורה לנו דרך מקומו מעכב, אבל המזבח
 לא מעכב, דאם נעקר מקטירין במקומו, וזה דיוק נכון.

הראב"ע נתקשה מדוע לא נכתב ציווי עשיית מזבח הקטורת רק
 אחרי כלות פרשת המשכן ומילואים. והעיקר: כי כל הציוויים כמו
 הארון, אם אין ארון אין מניחים לוחות, וכן בלא מזבח אין
 מקריבין עולת תמיד, וכן בלא בגדים אין כוהן רשאי לעבוד, ובלא
 מנורה אינו רשאי להדליק נרות, ובלא שולחן אין מניחין לחם
 הפנים. אבל מזבח מקטר קטורת שעיקרו לכך, הלא קיימא לן
 שהקטורת נקטר אם אין מזבח, וכמו דאמר רב בזבחים דף נט
 דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, ואינו (- המזבח) רק
 למצווה (- כשהוא קיים), ולכך כתיב בתר דהשלים כל הדינים מן
 הכלים והבניינים המוכרחים להשראת הכבוד במשכן הקדוש,
 ולהורות דאין זה (- מזבח הקטורת) רק מצווה בפני עצמה.

18. ר' משה גאלנטי בסוף ספרו "קרבן חגיגה"

חתני הרב הכולל... כמוהר"ר יעקב חגיז נר"ו ביקש לעורר את
 החברים הסרים אל משמעתו בבית מדרשו הטהור והקדוש...
 במה שרבים בתורה ובראשם הראב"ע ז"ל נתקשו: למה פרשת
 מזבח הקטורת לא נכתבה עם כל הכלים... ולהיות כי עד הנה לא
 ראיתי יישוב נכון לזה נתתי אל לבי לעיין בו, אולי זכות המעורר

וחצי קמתו"), אולי כן היה גבוה על המנורה (- שמידת גובהה לא נכתבה), והיה כנגד הכרובים שהם פורשים כנפיים למעלה.

23. ראב"ע על פסוק י'

וטעם קדש קדשים הוא לה' - כי מזבח העולה הוא קודש קודשים, ומזבח הקטורת קדושתו לשם בעבור שהוא נכבד, ואין אחר הארון נכבד ממנו.

24. פירוש "צרו המור" לר' אברהם סבע

הנה חתם מלאכת המשכן במזבח הקטורת, לפי שהוא הכלי היותר נבחר - זולת הארון שציווה בראשונה - לפי שהוא מכפר ומעשיר ומשמח. כאמרו (משלי כ"ז, ט) 'שמך וקטרת ישמח לב'.

ותחילת המחשבה - סוף המעשה, כי תכלית עשיית המשכן הוא לכפר על מעשה העגל. והתורה (- הארון) היא מכפרת. והקטורת הוא עוצר המגפה ומסלק חרון אף מישראל.

וכבר ידעת מאמרו ז"ל 'הכול הולך אחר החיתום' (ברכות יב ע"א), ולכן חתם כל דברי המשכן במזבח הקטורת, לפי שהוא מקשר כל דברי המשכן, ומקשר הדברים התחתונים בעליונים והעליונים בתחתונים, ולכן נקרא קטורת - לשון קישור... לפי שמקשר כל הדברים ומחברם. ולכן אמר (ל', ו) 'ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארון העדת... אשר אועד לך שמה'...

ולחורות יותר על מעלתו אמר (ל', ו) 'וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה' שזה היה ביום הכיפורים, להורות שכפרת ישראל של יום הכיפורים תלויה בה. וזהו 'אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם'. ומזה הטעם בעצמו אנו אומרים הקטורת בכל יום ויום בבוקר ובערב אחר כל התפילה, לפי שהקטורת היא חותם הכול וקישור הכול

25. מדרש תנחומא - תצווה

ואם תאמר יש לפניי אכילה ושתייה, 'האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה?', 'אם ארעב לא אמר לך, כי לי תבל ומלאה', 'כי לי כל חיתו יערי' (תהילים נ', י-יג בסדר מהופך). אלא מכל קרבנותיהם איני רוצה אלא הרית, וכאילו אכלתי ושתיתי, שנאמר (במדבר כ"ח, ב): 'את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו'. תדע לך: שמזבח העולה שהיה לקרבנות, היה נתון בחוץ, ומזבח הקטורת, שהיה לריח, נתון בפנים. לפיכך נאמר למשה 'ועשית מזבח מקטר קטרת'.

26. שמות ל', לח

"איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו",

27. ויקרא ט"ז, ב

דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת.

28. ויקרא ט"ז, י"ב-י"ג

ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה, והביא מבית לפרכת. ונתן את הקטרת על האש לפני ה', וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות.

29. שמות כ"ה, כב

"מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת",

30. שמות ל', ל"ו

ונתת ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה.

31. השוואת המחיצות בין הר

סיני למשכן

	הר סיני	המשכן	פעולה
משה	ראש ההר	קודש הקודשים	דיבור
הכהנים	אמצע ההר	הקודש	היוועדות
העם	מרגלות ההר	החצר	הקרבה

32. שמות י"ט ט', י"ח

"הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בנדבך עמך..."; "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש...".